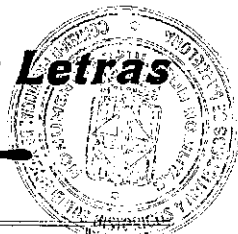

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

DE BARCELONA

— 3 —

OCTUBRE Á DICIEMBRE DE 1903

— 4 —

HOMER EN CATALÁ

Curiosa y llarga es l' historia de les versions é interpretacions del *Pare y príncep* de la poesia épica, en totes les llengües vives. Pero més curiosa encara (y no cal dir que está pera fer), es la de les versions d' Homer en les llengües neo-latines.

Lo primer punt de partida ha de ser sempre fixat en lo treball selectíssim, fill del gust més depurat y del coneixement perfet del poble y de l' época en que escribía l' autor que volia deixar á sos conterrànis una epopeya propia y enmatllevada al mateix temps. Virgili, (que aquest es l' autor de qui fem menció), conseguí lo que en literatura y en lògica sol anomenarse paradoxa: ser original imitant, y á voltes quasi traduhint, al pare de la poesia universal, á Homer, de quals poemes feu surtir la *Eneida* tan llatinisada y tan grega ensemps, que la paradoxa 's veu realisada. Expliquemse 'n les causes.

Considerém á Virgili, en primer lloch, com á un veritable traductor d' Homer que vol y pot assimilarse la manera de dir, ample y magestuosa, propia y precisa, gráfica y pintoresca, del autor de la *Iliada* y la *Odíssea*. L' ofici de traductor era petit y desàyrat per l' autor (ó també interpretador) de les *Geórgiques*, y per açó al donar l' epopeya de la gent llatina, encarnada en la genealogía d' Octavi August, comensada ab Eneas escapat de Troya, il·lustrada ab los fets de la primitiva historia romana, ab les lluytes de Rótuls y Troyans, y acabada ab un hymne á les grandeses del segle d' August; Virgili no feu més que seguir, imitar y moltes traduhir á Homer, al épich verament original, al reconegut avuy, després de trenta ó més segles, com á pare y príncep de la poesia épica de tots los pobles.

Virgili enclou en una les dues accions épiques de l' *Odíssea* y l' *Iliada*. No intenta tant directament despertar l' esperit de patria dels romans, com adular al emperador Octavi, fentlo net d' Eneas y donantli semi-deus per caps de brot de sa nissaga. Ab tot y aixó, la *Eneida* es

un poema heroich de veritat, interessantíssim per tota la gent llatina, que si no resplandeix per l' originalitat ni unitat, ha passat per totes les generacions, desde August fins á la nostra, com l' obra més selecta y plena de boniqueses de cisellador, de forma correcta, de sentiment, de equilibri, d' inspiració, d' alló que 'l gran Quintiliá 'n deya: *affectu, castigatissima forma et omni pulchritudine, ac venustate in rebus singularibus, excellere videtur.*

Lo segle barbre, la civilisació rudimentaria é incipient del poble grech, y lo segle urbá, ple de cultura y refinament artístich del poble llatí, viuhén bellament retratats en los poemes d' Homer y de Virgili. Los fets dels héroes y semi-deus que Homér cantava en los hexámetres de l' *Iliada*, eran encara d' una frescor recent; tothom á Atenas, á Corinto y á Tebas sabia qui era Cadmo, qui era Peleu, y ensenyavan uns grechs als altres lo lloch ahont Tethis infantá á Aquilles, y ahont Ulisses buydá l' ull de Polyphemo.

En cambi, entre 'ls romans del temps d' August, ningú creya poch ni molt en Anquises ni Eneas, la faula del semi-deu y l' héroe s' havia esfumat ab lo transcurs dels segles; per açó precisament los jochs, los funerals, los ritus dels ángurs, lo devallament al Infern d' Eneas y altres pintures sublins del poema de Virgili, no tenian ja aquella vida ni aquell interés que la fe d' una societat primitiva y semi-barbre doná á lo sobrenatural y maravellós. L' errada, capital de Virgili fou la de pintar en son poema héroes de mil anys enrera (troyans y llatins primitius), que li sortiren parlant, pensant y obrant com á romans áulichs y cultíssims de la cort d' Octavi August. Dido, Amata, Lavinia y Juturna, no son dones del temps que Virgili les pinta; son dames romanes que ploran y declaman ab les passions y refinament que s' estilava entre les dames de les families Julia, Cornelia, Popea ó Sabina.

No parlarém de lo molt que Virgili traduhí mot á mot dels poemes d' Homer. Ne tenim fet un estudi, tan pacient com inútil, en nostre llibre inedit: *Helenismos de concepto en la epopeya virgiliana*. En aquest lloch dech no, més dirvos que desde 'l conegut:

*Ubi tot Simois, correpta sub undis
Scuta virum, galeas que et fortia corpora volvit*

que Homer escrigué:

Καὶ Σιμοῖς, ὅθι πολλὰ βοάγρια καὶ τριγυλαῖαι
καὶ γυμθεῶν γενὸς ἀνδρῶν

fins á les mes petites descripcions de casseres, de tempestats, de l' escomesa de dos héroes y de les resolucions dels deus, portém anotats *tres cents cinquanta tres* llochs virgilians que son versió tant *ad verbum*, d' Homer, com aquest que més amunt he senyalat

Després de Virgili, ja sabreu que en l' Edat mitjana Homer fou poch estudiat é interpretat. Lo Renaixement fou lo qui 'ns portá 'ls Henrich Stéfanus, los Budaeus, los Scaliger, los Heyne, Dacier, Ahrens y tants brillantíssims comentaristes y escoliastes. Los que 'ns portaren á Homer á les llengües neo-romanes foren tan nombrosos com benemerits del helenisme y 'l romanisme; Ernesti, Villemain, Hermosilla, y 'l nostre may ben plorat Montserrat y Archs, marcan les fites del procés de la interpretació homérica en les llengües italiana, francesa, castellana y catalana. Nos referim á eixos escriptors perquè son los que feren lo treball complert, no als estudis parcials, per altre part molt apreciabls, de Gail, Wolf, Montes de Oca, Menéndez y Pelayo, Roure y molts més.

Nostre *Homer en catalá* es fruyt de molts anys d' entussiasme per los estudis helénichs y de molt poch de competència y coneixements. Hem traduhit sancera la *Iliada* d' Homer en catalá, després d' haber fet lo mateix ab lo teatre d' Æschyl, creyent ab aixó fer bon servey á nostres lletres regionals, creyent que tota literatura que posseheix traduhides les obres mestres y capdals del pensament humá, es ja literatura fetá y digna del estudi y consideració universal. Per amor á nostra terra y nostra llengua aixís ho hem fet, treballant en silenci, en una obra de tanta dificultat y de tan poch lluhiment. Vosaltres (benemerits aymadors de la historia y *de les bones lletres*), estimaréu mon treball que os oferesch ab l' amor del conterrani y l' adhesió ferma del consoci. En un temps en que per fer patria s' ha fet de moda cridar molt, jo os presento mon humil y pobre homenatge de ver amor á la patria, fet y concebut en lo silenci de la reflexió y del estudi.

No he fet un treball d' erudit ni de poeta genial, que interpreta. No tinch pretensions d' imitar á Virgili interpretant á Teocrit en les *Églogas* ni á Fra Lluís de León, á Horaci, en lo *Beatus ille*. He fet feyna d' hellenista entussiasista que agafa lo text original, l' hi dona la versió més escayenta y exacta, la enmotlla dintre la caixa de la forma métrica, y, ab llealtat d' artista y d' aymador de la veritat, confessa á cada pas, en una nota, la dificultat d' ensopegar una versió exacta ó de donar una idea fidel del pensament del original. L' estudi comparatiu dels ressorts y recursos valiosos d' abdues llengües, lo trobaréu fet en les notes que acompanyan ma traducció.

Judiqueula per aquest fragment adjunt que os oferesch avuy del epissodi del llibre ó rapsodia XVI, que tracta de

LA MORT DE PATROCLE

VERSIÓ DEL GRECH DE LA «*Iliada*» D' HOMER.—CANT XVI

(VERSOS 751-867)

—“Ὡς εἰπὼν, ἐπὶ Κεβρίονη ἦρωι βεδήκει

Així parlà Patrocle y embestia
Al héroe Cebrión com un lleó
Que 's tira foll á dins d' una establia
Y, lluytant fent carnatge, ab valentia
Mort batallant ab lo mateix pastó.

Héctor, per altra part, descavalcava
Y á terra afermá 'ls peus y, pit á pit,
Per lo cadavre de Cebrión lluytava,
Com quant un isart mor, (1) ab ira brava
Dos lleóns se 'l disputan ab dalit

Així els dos mestres en la lluyta fera,
Patrocle y Héctor, per salvar el cos
De Cebrión, valents, á la carrera
Desitjavan ferirse, alsant enrera
De mort horrible el ferro sanguinós.

Héctor prengué pèl cap al mort, depressa,
Patrocle l' agafava per los peus,
Y de Troyans y Grechs la munió espessa
Lluytavan cós á cós, ab crits y fressa
Fent estremir d' esglay als propis deus.

Com el Mestral y Bóreas (2) ab gran furia
Se barallan (3) als monts, pera aterrar
De faigs, freixers y alzines la boscuria
Que espolsan ab selvática canturia
Esqueixant rams y branques al bufar;

(1) καταμένης ἐλάφοιο diu l'original. La concordancia del substantiu y l'adjectiu ha de cercarse en que la forma ΟΩ es jónica y usada sovint per Homer en lloch de la acabada en ΟΥ la més àtica y corrent entre 'ls prosadors.

(2) Εὖρος τε Νότος trobem en l'original.

(3) Podrà ser prosaich lo verb *barallarse*, pero dona idea gráfica del ἐριδιαινετον ἀλλήλοισιν d' Homer que vol dir *lluytar mutuament*.

Així els Troyans y els Grechs escometentse
 Ferian sens tornar enrera may;
 Les alades sagetes desprenentse
 Dels nervis d' arch, en torn 'navan veyentse
 De la llansa del mort, que feya esglay (1).

Els rochs més colossals capells xafavan
 Dels que pugnavan al entorn del mort
 Que sobre la pòls jeya, 'hont arrivavan
 El darts y fletxes que ab delit tiravan
 Els dos pobles lluytant de fort á fort.

Com més el Sol cap al Zenit se veyá
 Les fletxes més ferian als soldats,
 Més estol de guerrers arreu ja queya;
 Y quan el Sol minvava y ja no 's veyá,
 Els Grechs duyan ventatja encoratjats.

L' héroe Cebrión d' en mitx dels darts trégueren
 Y d' en mitx dels Troyans y sobre el camp
 Les armes de l' espatlla l' hi prengueren,
 Y á Patrocle 'ls exércits ja vegeren
 Sobre 'ls contraris corre com un llamp.

Per tres colps va Patrocle á la barreja
 Més rabent y lleuger que Mart meteix,
 Clamant esglayador (2) nou braus colpeja,
 Y al ferí al qui fa deu, d' un Deu la enveja
 La mort ab traydoria li amaneix.

Apollus mitx cobert ab boyra espessa
 Se li posa al darrera y ell no 'l veu,
 Al clatell y á l' espatlla (3) sense fressa
 Li venta un colp y 'l gran capell depressa
 Sota 'ls peus dels cavalls rodolá arreu.

De sanch y pòls la llarga cabellera,
 Feta ab clins de cavall, se va tacar,
 (Aixó permés entre 'ls deus bons, no ho era),
 Mes Zeus volgué per Héctor la darrera
 Victoria més gloriosa, y l' hi va dar.

(1) L' ὄλοιο φόβοιο es més que *esglay*; encloa l'idea d'*esglay mortal*. La exigència de la mètrica 'm fa deixar, ab racansa, lo pensament del original incomplet.

(2) En aquest lloch la concisió catalana s'agermana ab la grega. Lo *σμερδαλέα λάχων* pot ser més onomatopeich, pero no es menys valent ni expressiu.

(3) Si Homer diu *μετάφρενον* y ὤμων no tenim més remey, nosaltres, que dir *clatell* y *espatlla*.

La llansa forta y llarga y ben capsada
De bronze, (1) ja á Patrocle l' hi caygué;
L' escut ab la corretja ja afluixada
L' hi cau, y la cuyrassa deslligada
Apollus, fill de Zeus, l' hi va desfé:

D' esglay l' héroe tremola y ja s' atura
Quan Euphorb lo troyá, qui, poch avans
Vint grechs va destiná á la sepultura,
Que, ab la llansa y cavall, es la figura
Més ayrosa y gentil entre 'ls Troyans;

Per l' espatlla 'l fereix y torna enrera
Y 's barreja ab l' estol de combatents;
Patrocle, ja mitj nú, la llansa fera
Se trau, volent fugir mort carnicera
Cercant als seus depressa y tot corrents.

Héctor, que 'l veu ferit, va á l' escomesa,
Li atravessa ab sa llansa lo costat,
Li fica tot el ferro y ab tristesa
Tot lo poble dels Grechs, vegé ab sorpresa
Caure á Patrocle en rius de sanch banyat.

Aixís com un lleó dalt de la serra
D' un mont altiu, hi troba algún singlá
Que á una petita font (2) sedent s' aferra,
Y, volent tots dos beure, (3) el lleó aterra (4)
D' una mossada al enemich boscó;

Héctor així ab sa llansa pren la vida
Del héroe grech, lo bregador més fort,
Y, enorgullit per la victoria, crida:
— » ¡Patrocle! ¿Tu 't pensavas desseguida
Tornar nostra ciutat en camp de mort?

(1) S'ha d'advertir que 'ls adjectius βριθῦ, μέγα, στιβαρόν, κεκορυθμένον que concorden ab *llansa*, son neutres com aquets en grech, ja que ἔγχος, es substantiu neutre també.

(2) Lo πίδακος ἀμφ' ὀλίγης no es la πεγή μικρά que seria versió exacte de *petita font*; pero s'ha de tindre present que les dos feres que Homer, en eixa brillant imatge introduheix, bebent y combatent per la possessió de l'aygua, ho fan en lloch aspru y bosquetá ahont la *font petita* s'ha de pendre en sentit de corrent d'aygua natural, no de font construïda per artífici humá.

(3) L' ἀμφω dual te de concordar per força ab lo verb ἐθέλεσθαι.

(4) Lo lleó (λέων) aterra (ἐδάμασσε) ab força (βίηφι) á son enemich. En lo darrer met lo βίος, ὄν, *força*, ha pres η̄ y l'enclítica τ'; forma molt usada en poesia y especialment en los poemes homérics.

«¿Pensavas nostres dones fer esclaves
Y durles cap á Grecia ab vostres naus?
¡Oh foll!... (1) ¿Dels meus cavalls no 't recordaves
Y per`rey de la llansa no 'm miraves
Entre 'ls Troyans que lliuro de sé esclaus?

»Aquí demá als voltors farás fer festa
¡Ay las!... de res Aquiles t' ha servit,
Ni 'ls consells que 't doná per la feresta
Lluyta terrible, quan alsant la testa
Va dirte ab cor de tigre ensuperbit:

—»*Patrocle cavallé* ('m sembla que 't crida,)
No tornes á les naus sense esqueixar
Lo perpunt roig de l' Héctor homicida, (2)
Y, arrán del cor, li obres la ferida
Que 'l deixe sempre més sense alenar!»—

Mes Patrocle esllanguintse, responia:
—¡Ay Héctor! pots vantarte ensuperbit;
Zeus y Apollus t' han dat en aquest dia
Sobre mi la victoria; que 'm prenía
Les armes l' un y l' altre m' ha ferit!...

Jo contra vint hi lluytaria ab gloria
Que ma llansa y mos punys no volen jou,
Mes lo fat pernicios ho vol que moria;
De Latona ab lo fill cantáu victoria
Euphorb y tu; ¡ma vida os costa prou!

Escolta 'l darrer mot: (3) no vulgas creure
Que 't reste llarga vida pera tú;
Ben apróp de la mort t' haurás de veure,
¡Y 'l fat permeterá que 't vinga á treure
Aquiles d' entre 'ls vius, ab son puny crú!—

Aixis parlá; la Mort embolcallava
Y, abandonant sos membres, l' Esperit (4)

(1) Lo *νήπιε* grech propiament es lo *qui no parla*; per sentit translatiu vol dir *foll*.

(2) L' *ἀνδροφόνος* d' Homer, *δ' ἀνὴρ ἔφονός* vol dir propiament *matador d' homes*.

(3) Lo text homèrich diu: *Ἄλλο δέ τοι ἔρῳ, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσιν* que nosaltres hem traduït per *Escolta 'l darrer mot!* cercant aquella concisió de que la llengua catalana te exemples felissos arriant en alguns llocs á vencer á la groga que es la reyna y mare de les llengües concises y expresives.

(4) L' *Esperit*, que Homer anomena *ψυχῆ* aquí 's presenta com devallant al

Volador, cap al Orco devallava
 Plorant la seva sort y Hóctor parlava
 Aixís al mort:—¡Patrocle! ¿per qué has dit (1)
 Que una sort tant fatal guarda ma vida?
 ¿Qui sab si Aquiles m' ha d' occir á mi,
 O be jo á n' ell?—Y treya desseguida
 La llansa, que clavada en la ferida,
 Tot afermant el peu, (2) l' hi va seguir.
 Deixaba al mort tombat boca terrosa
 Y muntava al costat d' Automedont,
 Tenia set de lluyta més gloriosa
 Y 'ls cavalls de Peléu, de clin hermosa, (3)
 Entre pols se 'l van dur vers l' horisont.

ARTURO MASRIERA.

Correspondiente en Lérida.

INFLUENCIA DE LOS CATALANES

EN EL

PROGRESO DE LA INDUSTRIA PESQUERA DE GALICIA

I

La industria de la pesca y salazón de la sardina es, en Galicia, perenne fuente de riqueza y prosperidad. A ella deben su sustento millares de almas (1) en las dilatadas costas gallegas que bañan dos ma-

Orco ab cert mohiment de divagació conegut y expressat pel poeta ab lo verb *πταμένη* que hem traduhit per *volador*, aixís com hem adoptat lo *plorant la seva sort* en lloch del *ὄν πύττιον γοῶσα*.

(1) Patrocle fa més que *dir*; profetisa la mort d' Hóctor ab lo expressiu *μικτεύειαι*.

(2) Nostra versió dona una idea molt incompleta y confosa del enérgich *λάξ προσβίας* impossible de traduir mot a mot.

(3) Propiament eixos cavalls son *ἀγλαά δωρα*, donació, present espléndit dels deus á Peléu; nosaltres, estenent lo sentit de la metàfora, los anomenám de *clin hermosa*, porque l' *ἀγλαά* en poesia grega significa *blanch, brillant*, alguns colps.

(1) Solamente en el puerto de la Coruña pasa de 60 el número de las *traineras* destinadas exclusivamente á la pesca de la sardina. Cada *trainera* es tripulada por diez hombres. La pesca del *ollo-mol* (besugo) la hacen unos 50 vaporcitos, que se dedican